

STEFAN RUŚKIEWICZ

Podstawy prawne powołania Ministerstwa Leśnictwa w PRL

Юридические основания создания Министерства Лесного Хозяйства

Legal foundations of the creation of Ministry of Forestry

Ministerstwo Leśnictwa powstało w sposób tak legislacyjnie nietypowy, że wydaje się celowe przeanalizować okoliczności jego kreowania.

Przede wszystkim należy stwierdzić, że brak jest zarówno ustawy (dekretu) o utworzeniu urzędu Ministra Leśnictwa, jak i właściwego dekretu o powstaniu samego Ministerstwa. Natomiast pierwszy akt prawny w tej sprawie w postaci dekretu z 5 IX 1947 r. o zakresie działania urzędu Ministra Leśnictwa (Dz. U. Nr 60, poz. 327) został opublikowany dopiero w dwa lata po utworzeniu tego Ministerstwa.

Dlatego też z braku typowych aktów normatywnych kreujących Ministerstwo Leśnictwa należy sięgnąć do innych materiałów źródłowych.

Międzynarodowymi dokumentami w tej sprawie są stenogramy z plenarnych posiedzeń Krajowej Rady Narodowej¹, w szczególności zaś sesji VIII, odbytej w dniach 21, 22 i 23 VII 1945 r. Jak wynika z danych znajdujących się w stenogramie z tej sesji — na podstawie porozumienia zawartego w Moskwie, gdzie ustalono zasady powołania w Polsce nowego Rządu Jedności Narodowej — Prezydium Krajowej Rady Narodowej w dniu 28 VI 1945 r. dokooptowało do składu Rady dziesięciu nowych posłów z emigracji, a dwóch powołało do Prezydium Rady, w tym I Zastępcę Przewodniczącego Wincentego Witosa, a jako III Zastępcę Stanisława Grabskiego (szpalta 6). Ponieważ — zgodnie z treścią art. 2 ustawy z 31 XII 1944 r. o zmianie (...) i zakresie działania Rad Narodowych (Dz. U. Nr 19, poz. 98) — do uprawnień Prezydium Krajowej Rady Narodowej nie należało powoływanie i odwoływanie organów wykonawczych, tj. Rządu lub jego poszczególnych członków, sprawa zatwierdzenia Rządu Jedności Narodowej musiała wejść pod obrady plenum KRN — jako należąca do jej kompetencji (art. 26, pkt. 5 ustawy z 11 VIII 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych — Dz. U. Nr 5, poz. 22).

Nastąpiło to właśnie na VIII sesji Krajowej Rady Narodowej. Mia nowicie — po oficjalnym podaniu przez Prezydenta Bolesława Bieruta

¹ Sprawozdania stenogramowe z sesji VI—XI plenarnych posiedzeń Krajowej Rady Narodowej z lat 1944—1946

(szpalta 8) informacji o sformowaniu Rządu Jedności Narodowej — Krajowa Rada Narodowa na posiedzeniu w dniu 21 VII bez dyskusji, jednogłośnie zatwierdziła skład tego Rządu. Jak poinformował następnie w swym sprawozdaniu poseł Stanisław Szwalbe — „zostały stworzone dwa nowe ministerstwa — mianowicie Ministerstwo Żeglugi i Handlu Zagranicznego — Ministrem został Ob. Stefan Jędrychowski i Ministerstwo Lasów — Ministrem został Ob. Stanisław Tkaczów² powołany w dniu 31 XII 1944 r., na sesji VI, jako nowy poseł KRN z ramienia PPR (szpalta 15).

Jakkolwiek Rząd Jedności Narodowej został formalnie zatwierdzony przez plenum KRN dopiero 21 VIII 1945 r. — tym niemniej prawne jego powstanie — będące wynikiem międzynarodowych porozumień moskiewskich — nastąpiło znacznie wcześniej. Wynika to jasno z następujących sformułowań sprawozdawcy: „W ten sposób skład nowego Rządu, reprezentującego koalicję czterech stronnictw został sformułowany i pełni swoje funkcje (...) Rząd Jedności Narodowej z ogromnym entuzjazmem przyjęty został przez cały naród. Dotychczasowy Rząd Jedności Narodowej, uznany został przez ZSRR, Czechosłowację, Jugosławię, Francję, Stany Zjednoczone, Anglię, Chiny, Kanadę, Norwegię, Luksemburg, Italię, Szwajcarię, Belgię, Danię, Szwecję, Finlandię, Holandię, Islandię, Bułgarię, Grecję i Abisynię” (szpalta 10 i 11)

Sprawozdawca nie podał daty powstania tego Rządu. Można jednak ją określić dokładnie — na dzień 28 VI 1945 r. Wynika to bowiem z treści dekretu z 8 I 1946 r. o utworzeniu i zakresie działania Ministerstwa Żeglugi i Handlu Zagranicznego (Dz. U. Nr 2, poz. 13). Artykuł 2 tego dekretu brzmi: „Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia z mocą obowiązującą od 28 czerwca 1945 r.”. Ponieważ równocześnie z Ministerstwem Żeglugi utworzono Ministerstwo Lasów — przeto za datę utworzenia tego Ministerstwa należy również przyjąć ten sam dzień.

Nazwa Minister Lasów powtarza się kilkakrotnie, m. in. w stenogramie z sesji IX (29—31 XII 1945 r. oraz 2 i 3 I 1946 r.), gdzie na liście obecnych ministrów figuruje Minister Lasów Stanisław Tkaczow oraz Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Lasów Kazimierz Iwanowski (powołany z ramienia Stronnictwa Ludowego na posła KRN również 31 XII 1944 r. — szpalta 14). Również pod ustawą z dnia 22 VII 1945 r. o ustanowieniu Narodowego Święta Odrodzenia Polski (Dz. U. Nr 52, poz. 194) — obok innych ministrów — widnieje podpis Ministra Lasów Stanisława Tkaczowa. Natomiast już od stenogramu z X sesji KRN (odbytej w dniach 26—28 IV 1946 r.) — wśród obecnych ministrów Stanisław Tkaczow występuje jako Minister Leśnictwa, a Kazimierz Iwanowski jako podsekretarz Stanu w Ministerstwie Leśnictwa. Ponadto rozporządzenie Rady Ministrów z 8 V 1946 r. o umundurowaniu, o odznakach służbowych funkcjonariuszów administracji lasów państwowych (Dz. U. Nr 40, poz. 423) — obok Premiera — podpisał Stanisław Tkaczow, jako Minister Leśnictwa.

Z powyższego wynika, że między 3 I a 26 IV 1946 r. nastąpiła zmiana

---

² W stenogramach z sesji VIII i następnych Krajowej Rady Narodowej — na listach obecnych ministrów, nazwisko Ministra Lasów podawane jest — jako „Tkaczów” a nie „Tkaczow”

nazwy Resortu z Ministerstwa Lasów na Ministerstwo Leśnictwa. Okres ten można jednak znacznie skrócić — bowiem 26 I 1946 r. uka-
zało się rozporządzenie Ministra Leśnictwa — wydane w porozumieniu
z Ministrem Skarbu — o należnościach funkcjonariuszów resortu w czasie
podróży i przeniesień służbowych (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Le-
śnictwa Nr 1, poz. 7, wydany w sierpniu 1946 r.). Ponieważ jest to pierw-
szy publikowany akt prawny podpisany przez Ministra Leśnictwa — prze-
to jako datę zmiany nazwy Ministerstwa Lasów na Ministerstwo Leśni-
ctwa należy przyjąć właśnie dzień 26 I 1945 r.

Ogłoszony w tym samym Dzienniku pod poz. 8 Tymczasowy Statut
Organizacyjny Ministerstwa Leśnictwa świadczy o zakończeniu okresu
przekształcania Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych w Ministerstwo.
W ten sposób faktycznie zakończyła swą działalność wznowiona po
II wojnie światowej DNLP, której organizacja normowana jest osobnymi
przepisami (§ 1 Statutu Organizacyjnego Ministerstwa Rolnictwa z dnia
15 XI 1938 r. — Monitor Polski Nr 269, poz. 632). Natomiast formalna
likwidacja Dyrekcji Naczelnej LP nastąpiła dopiero dekretem z 5 IX 1947
roku o zakresie działania urzędu Ministra Leśnictwa. Art. 3 tego dekretu
brzmi: „Znosi się Dyrekcję Naczelną Lasów Państwowych, utworzoną
rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 3 grudnia 1930 r.
(Dz. U. Nr 86, poz. 661), uprawnienia Dyrekcji Naczelnej Lasów Pań-
stwowych przechodzą na Ministra Leśnictwa”.

Działalność Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych rozpoczęta już
w sierpniu 1944 r. w Lublinie zasługuje na krótkie omówienie. Formalnie
Dyrekcja ta wchodziła w skład Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych,
przemianowanego po utworzeniu ustawą z 31 XII 1944 r. Rządu Tymcza-
sowego (Dz. U. Nr 19, poz. 99) — na Ministerstwo o tej samej nazwie.
Faktycznie jednak ówczesny Dyrektor Naczelny Lasów Państwowych
Stanisław Żemis prowadził niezależną politykę, zmierzającą do utworze-
nia Ministerstwa Leśnictwa.

Przeprowadzona w tym kierunku przez Kierownictwo Dyrekcji Na-
czelnej Lasów Państwowych akcja u miarodajnych czynników przyniosła
rezultaty, bo już od wiosny 1945 r. Rząd Tymczasowy stwarzał warunki
przygotowujące przekształcenie się DNLP w samodzielny resort. Wyra-
zem takiego traktowania sprawy była — między innymi — uchwała Ko-
mitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z 12 V 1945 r. — powzięta na
wspólny wniosek Ministerstwa Przemysłu i Dyrekcji Naczelnej LP —
w sprawie uporządkowania produkcji i obrotu materiałami drzewnymi
oraz niektórymi ubocznymi produktami gospodarki leśnej³. Uchwała ta
zawiera zasadnicze stwierdzenie, że „gospodarka leśna powinna być jak
najszybciej połączona w rękach jednego resortu”. Jako cechę charaktery-
styczną tej uchwały należy podkreślić, że partnerami w tej sprawie było
z jednej strony Ministerstwo Przemysłu, a z drugiej Dyrekcja Naczelna
LP, wchodząca jeszcze wówczas w skład Ministerstwa Rolnictwa i Reform
Rolnych. W kilka dni potem nie opublikowaną uchwałą Rady Ministrów
z 16 V 1945 r.⁴) wyodrębniono przejściowo Dyrekcję Naczelną LP z za-
kresu działania Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych i podporządkowano

³ Dziennik Urzędowy Ministerstwa Leśnictwa Nr 1, poz. 6 (z 1 VIII 1946 r.)

⁴ Stanisław Kasprzyk. Pierwsze zręby i przebudowa struktury organizacyjnej
resortu leśnictwa („Las Polski” z 1946 r., nr 8, s. 2)

ją bezpośrednio Prezesowi Rady Ministrów, co — rzecz jasna — stawiało tę Dyрекcję w rzędzie naczelných organów administracji państwowej.

Powyższy rozwój sprawy uzasadniała w pełni sytuacja istniejąca w kraju w okresie poprzedzającym powstanie resortu leśnictwa. Mianowicie po wydaniu dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z 12 XII 1944 r. o przejęciu niektórych lasów na własność Skarbu Państwa (Dz. U. Nr 15, poz. 82) stało się jasne, iż w najbliższych miesiącach — po wyzwoleniu dalszych części Polski i spodziewanym przyłączeniu terenów nazwanych później Ziemiami Odzyskanymi — powierzchnia lasów państwowych zdecydowanie wzrośnie i przewyższy zapewne 20% terytorium kraju. Ponadto było oczywiste, że administrowanie takim obszarem różnie zagospodarowanych lasów przekracza możliwości Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, które musiało się skoncentrować na olbrzymim zadaniu, wynikającym z realizacji dekretu PKWN z 6 IX 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (jednolity tekst — Dz. U. Nr 3 z 1945 r., poz. 13). Stąd stało się nieodzowne wyodrębnienie Administracji Lasów Państwowych w osobny resort.

Na podstawie przytoczonych tutaj źródłowych materiałów należy stwierdzić, co następuje:

1. Ministerstwo Leśnictwa zostało kreowane w sposób legislacyjnie nietypowy — brak jest bowiem aktu ustawodawczego o utworzeniu urzędu Ministra Leśnictwa, jak również aktu o utworzeniu Ministerstwa Leśnictwa;

2. Ministerstwo Lasów zostało utworzone 28 VI 1945 r. uchwałą Prezydium Krajowej Rady Narodowej, zatwierdzoną 21 VII tegoż roku na sesji VIII przez plenum KRN. Natomiast za datę zmiany nazwy tego Ministerstwa na Ministerstwo Leśnictwa należy przyjąć 26 I 1946 r.;

3. Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych — której działalność wznowiono w sierpniu 1944 r. jako część składową Resortu Rolnictwa i Reform Rolnych — została formalnie zlikwidowana dopiero 5 IX 1947 r., jakkolwiek faktyczną jej działalność zakończono półtora roku wcześniej.